

PÕHIKOOLI AJALOO LÕPUEKSAMITE
ÜLESANDEID

Hea õpilane ja õpetaja,

Põhikooli ajalooeksami ülesannete kogumik sisaldab huvitavamaid ülesandeid eksamitöödest aastatel 2002-2007. Eksamitöösse valitud ülesanded mõõdavad eeldatavaid õpitulemusi, milleni õpilased peaksid jõudma põhikooli lõpus. Teemaaliselt on ülesanded piiratud IX klassis õpitava Lähiajaloo kursusega. Ülesanded on koondatud teemaaliselt ja jagatud teemade all tüüpide kaupa. Esmalt on allikaanalüüsi (dokument, kaart, pilt, foto, karikatuur) ja seejärel teadmiste ja oskuste rakendamist kontrollivad ülesanded. Valik erinevatest arutlusteemadest on esitatud iseseisva blokina.. Kuna kogumikku on koondatud eksamitöodes olnud ülesannete paremik, ei ole erinevad ülesandetüübid kõikides teemades võrdselt esindatud.

Arutlusteemade avamise võimalused ja ülesannete vastused on esitatud ülesannetest eraldi, et õpilane saaks oma teadmisi proovile panna ning õpetaja ülesandeid tunnis harjutamiseks kasutada. Arutlusteemade järel on ka hindamisjuhend ja kriteeriumide selgitus. Vastused on esitatud samas järjekorras kui tööülesanded. Vastused on koostatud Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kinnitatud õppematerjali alusel ja Sellest hoolimata ei pruugi kõik sobivad vastused kogumikus esindatud olla. Lõppotsuse vastuse õigsusest teeb õpilase vastuse alusel ikkagi õpetaja.

Eksamiülesannetel on raske määrata otsest autorlust. Koostajad on eksamikomisjoni liikmed. Kuid koostaja poolt esitatud ülesanne arutatakse ühiselt läbi ja sageli muutub see pärast koolikatsetust ja ühist arutelu täiesti. Seega võib öelda, et eksamiülesanded on koostatud eksamikomisjoni poolt. Põhikooli ajaloo riigieksami koostamisel on erinevatel aastatel osalenud Aivar Koks, Urma Linnus, Ivo Maripuu, Mare Oja, Tiiu Ojala, Viivi Rohtla, Mare Räis, Igal Serglov, Einar Värä.

Loodame, et koondatud ülesannetest on ajaloo õppimisel abi nii õpilastele kui õpetajatele.

Mare Oja
Ajaloospetsialist

ARUTLUSTE TEEMAD

1. Rahvusvahelised suhted Pariisi rahukonverentsist Teise maailmasõjani – kas rahu kindlustamine või uute vastuolude tekkimine?

1. Millised olid Pariisi rahukonverentsi otsused? Miks pidi Saksamaa nõustuma raskete rahutingimustega?
2. Milline oli Rahvasteliidu osatähtsus rahvusvahelises poliitikas 1920. ja 1930. aastatel?
3. Iseloomusta Saksamaa samme sõja suunas.
4. Miks teravnes 1930. aastatel rahvusvaheline olukord? Selgita näidete alusel.
5. Anna hinnang rahvusvahelistele suhetele kahe maailmasõja vahel: kas rahu kindlustamine või uute vastuolude tekkimine?

2. Milles seisnes külm sõda?

1. Külma sõja osapooled ja puhkemise põhjused?
2. Millistes vormides toimus külm sõda? Too välja vähemalt kolm külma sõja valdkonda.
3. Kuidas on seotud võidurelvastumine külma sõjaga?
4. Kus toimusid relvastatud kokkupõrked ja kelle vahel? Selgita 2- 3 näite toel.
5. Milliste tulemustega lõppes külm sõda? Keda võib pidada selle sõja võitjateks ja kaotajateks? Põhjenda oma arvamust.

3. Kuidas suudeti hoida Eestis demokraatlikku riigikorda 1920. aastatel ja miks asendus demokraatia autoritarismiga 1930. aastatel?

1. Iseloomusta demokraatlikku Eestit aastatel 1920 - 1934?
2. Miks kehtestati 1934. aastal Eestis autoritaarne riigikord?
3. Milles seisnes vaikiv ajastu?
4. Milliseid muudatusi tõi 1937. aasta põhiseaduse vastuvõtmine?
5. Anna hinnang Eesti Vabariigi arengule aastatel 1920-1940.

4. Kas kultuuri loomine oli ENSV-s vaba või mõjutatud riigi poolt?

1. Millised olid nõukoguliku kultuuripoliitika eesmärgid?
2. Selgita kolme näite kaudu, kuidas neid eesmäärke ellu viidi.
3. Selgita näidete abil, millised olid inimeste võimalused kultuurielus osaleda ja ise kultuuri luua.
4. Iseloomusta hariduspoliitikat nõukogude ajal.
5. Anna hinnang nõukogulikule kultuuripoliitikale. Mis oli selles positiivset, mis negatiivset?

5. Kultuurielu Eestis nõukogude võimu aastail.

1. Milline oli ideoloogiline surve? Too näiteid.
2. Kuidas toimus valikuline kultuuripärandi hävitamine? Too näiteid.
3. Miks nõukogude valitsus selliseid abinõusid rakendas?
4. Kuidas toimus venestamine? (
5. Millise hinnangu annad kultuurielu arengule Eestis nõukogude võimu ajal?

6. Eesti Vabariik 1920-1940.

7. Kuidas toimus Eesti taasiseseisvumine?

8. Demokraatia ja diktatuurid.

9. Mis oli külm sõda?

10. Milles seisnes külma sõja erilisus?

11. Miks muutus 1934. aastal Eesti Vabariigis valitsemiskord?

12. Miks puhkes Teine maailmasõda?

13. Mis mõjutas kultuuri arengut 20. sajandil kõige enam?

14. Miks 1920. – 1930. aastatel asendus demokraatia diktatuuriga?

15. Eesti Vabariigi majanduselu raskusi ja võite (1920 – 1940).

16. Mis viis Lähis – Ida kriisini?

Arutluse hindamisjuhend (15 punkti)

Arutlust hinnatakse 15 punktiga. Õpilane peab valima pakutud teemadest ühe. Kui ta on kirjutanud mitmel teemal, siis hinnatakse neist ühte. Abistavate küsimuste kasutamine arutluse kirjutamisel ei ole kohustuslik. Hinnatakse ainult teemakohast arutlust.

Töö struktuur (2 punkti)

0 – töö ei ole struktureeritud, esitatud on ainult teemaarendus;

1 – töö on struktureeritud, kuid ülesehitus ei ole loogiline: puudub sissejuhatus või kokkuvõte;

2 – töö ülesehitus on tervik (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).

Teema avamine ja analüüs (4 punkti)

0 – töö ei ole teemakohane, tekstis esitatu on seostamata või on alla nõutava pikkuse;

1 – töö vastab teemale, kuid on lihtsakoeline jutustus;

2 – teema on avatud pealiskaudselt ja ühekülgsest, põhineb valdavalt näidetel;

3 – teema on avatud piisavalt, töö on kirjeldav-jutustav;

4 – teema on avatud põhjalikult, analüüs põhineb võrdlusel, põhjus-tagajärg seostel.

Ajastu tundmine, orienteerumine ajas (2 punkti)

0 – õpilane asetab sündmused valesse ajajärku;

1 – õpilane orienteerub ajastus, ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra või toob sisse mõned käsitletavas ajas mitte toimunud sündmused;

2 – õpilane orienteerub ajas adekvaatselt.

Faktid (3 punkti)

- 0 – töös on rasked factivead, näiteid/fakte pole esitatud;
- 1 – faktid pole teemaga seotud, töös on mõned kergemad factivead;
- 2 – esitatud on üksikud teemaga seostatud faktid;
- 3 – fakte on esitatud piisavalt.

Järeldused ja hinnangud (2 punkti)

- 0 – järeldused ja hinnangud puuduvad, ei ole teema- või asjakohased;
- 1 – kirjutajal on oma seisukoht, kuid seda ei ole põhjendatud;
- 2 – kirjutajal on oma seisukoht, mis on argumentide ja näidetega põhjendatud.

Õigekiri ja stiil (2 punkti)

- 0 – teksti sõnastus ja õigekiri on puudulik, esinevad tõsised kirjavead;
- 1 – esineb üksikuid sõnastus- ja õigekirjavigu;
- 2 – teksti sõnastus ja õigekiri on korrektsed.

Eesti NSV 1944-1987

I TÖÖ DOKUMENDIGA

1. Kasuta vastamiseks nii allikateksti kui oma teadmisi. (6 p)

/---/ Oli 24. märtsi õhtu 1949. Kogunesime kella kaheksaks õhtul rahvamajja rahvatantsu harjutusele. Direktor ütles, et see jääb ära, sest algab kinnine parteikoosolek. Hakkasime Elleni ja Milviga koos koju minema. Posti tänava ristmikul möödus meist Vabriku tänava poolt tulev veoauto, täis püstiseisvaid mehi. Rahvamaja ees peatuti, mehed läksid sisse... Milvi arvas, et sel öösel läheb küüditamiseks /---/

Meid viidi kõigepealt Lehtma sadamasse, kus olime valve all õhtuni, sest kogu aeg toodi peresid juurde. Pilt oli masendav: oli rinnalapsi, rauku, lamajaid. /---/

S. Kõllamets Leida Kiiveri mälestused. Vaikimise väraval. Kooliõpilaste kogutud mälestusi küüditamisest. Tänapäev 2001.Lk 313-314.

1.1. Mis viitas sellele, et alata võiks küüditamine? Nimeta kaks ettevaatlikuks tegevat asjaolu. (2 p)

1) .....

2) .....

1.2. Mis oli küüditamise eesmärk? (1 p)

.....

1.3. Mis raskustega väljasaadetud kokku puutusid? (1 p)

.....

1.4. Kes oli küüditamiste ajal NSV Liidu juht? (1 p)

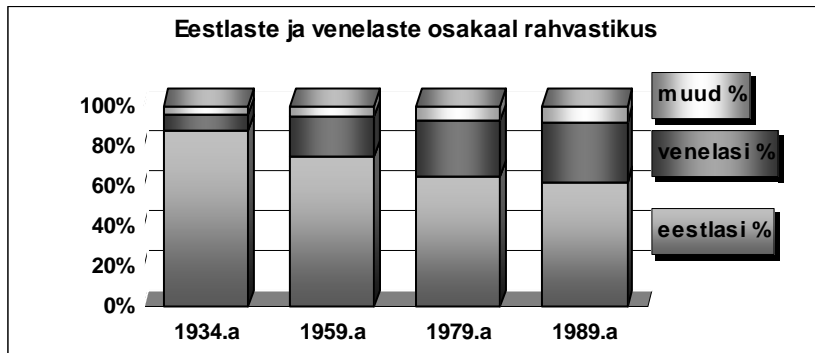
.....

1.5. Milline ajaloosündmus 20. sajandil on sinu pere saatust kõige enam puudutanud. Selgita. (1 p)

.....

II STATISTILISTE ANDMETE ANALÜÜS

1. Võrdle Eesti elanikkonna rahvuslikku koosseisu erinevatel aastatel. (4 p)

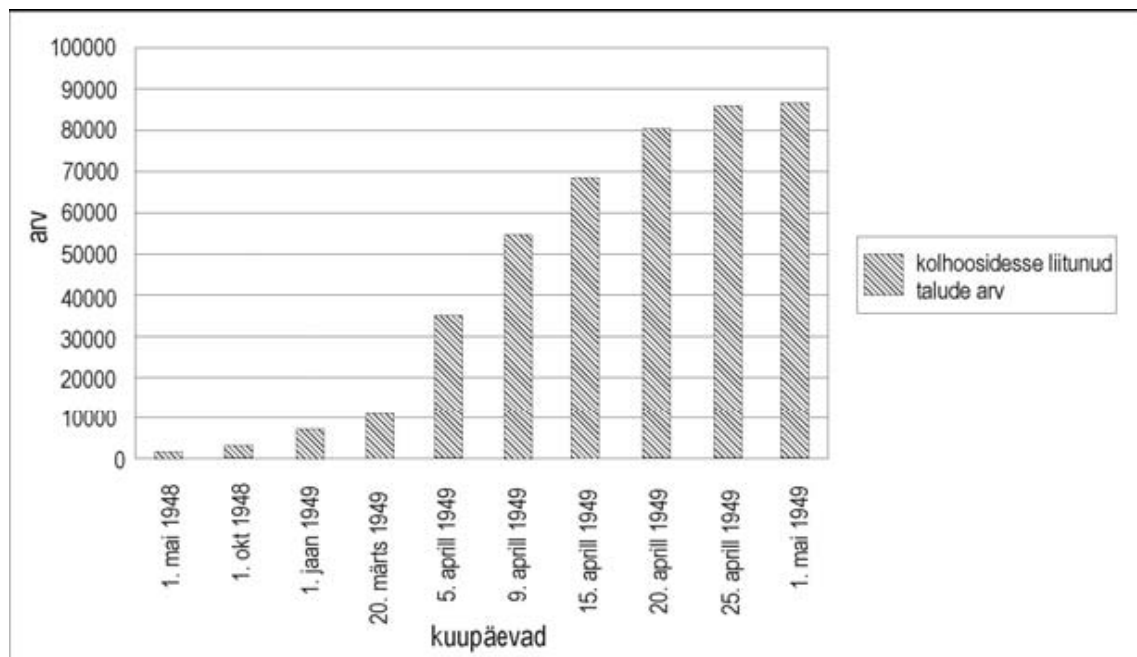

1.1. Mis suundumus eestlaste ja venelaste arvukuse osas on tabelis jälgitav? (1 p)

1.2. Nimeta sündmusi, mistõttu vähenes eestlaste rahvaarv 1934. – 1959. aastani? (2 p)

1.3. Milliste tagajärjedeni viis NSV Liidu rahvastikupoliitika? (1 p)

2. Töö graafikuga. Kolhoosierimise tempo (4 p)

2.1. Millal kiirenes tunduvalt kolhooside loomise tempo? (1 p)

.....

2.2. Milline sündmus põhjustas kolhooside arvu hüppelise kasvu? (1 p)

.....

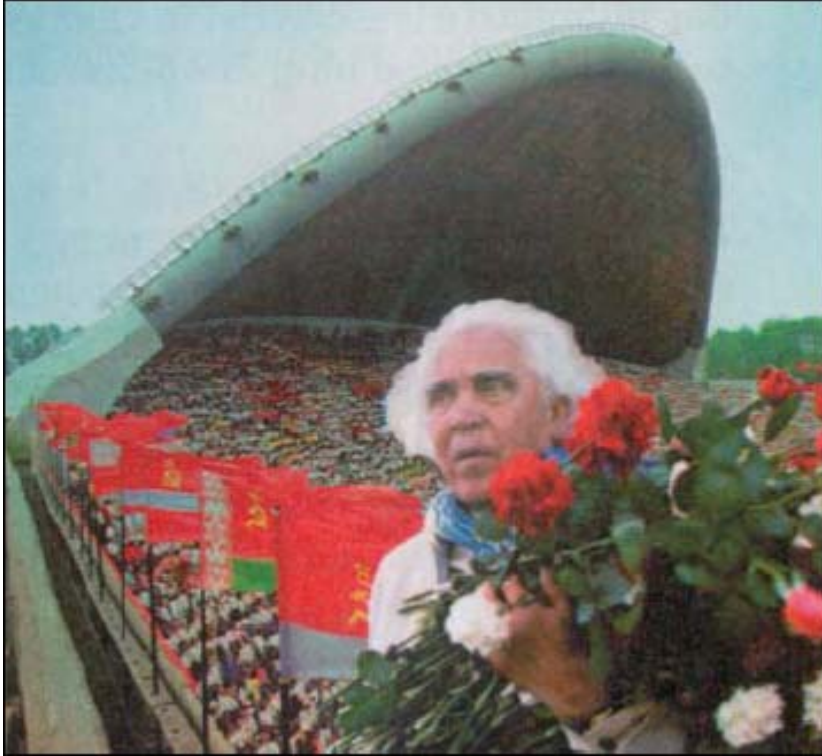
2.3. Nimeta sundkollektiviseerimise kaks tagajärge (2 p):

1) .....

2) .....

III TÖÖ PILDIGA

1. Töö fotoga. Toetudes oma teadmistele ja fotol nähtule, vasta küsimustele. 2p

1.1. Millisest eesti ajaloo perioodist võib foto pärit olla? Selgita, mis fotol viitab vastavale perioodile? 1p...

1.2. Selgita, miks oli taolise traditsiooni hoidmine rahvale tähtis? 1p

IV ÜLESANDED

1. Millised ümberkorraldused Eesti majanduses viidi läbi Nõukogude okupatsiooni ajal 1940.—1950. aastatel? Leia loendist kolm õiget väidet ja märgi need ristikesega. (3 p)

Iga õige väide annab 1 p. Rohkem kui kolme väite märkimisel punkte ei anta.

Ettevõtete riigistamine	
Isemajandava Eesti (IME) rakendamine	
Sundindustrialiseerimine	
Kergetööstuse eelisarendamine	
Kolhooside rajamine	

2. Leia loetelust kolm käsumajandusele iseloomulikku joont. Tähista need ristikesega. (3 p) Rohkem kui kolme iseloomuliku joone märkimine annab 0 p.

- turumajandus
- industrialiseerimine
- eraettevõtlus
- põllumajanduse kollektiviseerimine / kolhoseerimine
- riiklik plaanimajandus

3. Millised olid käsumajanduse rakendamise tagajärjed Eesti ühiskonnale? (2 p)

- 1) .....
- 2) .....

4. Selgita järgmisi mõisteid. Iga mõiste seletus annab 2p. 6p

- Küüditamine -**
- Kollektiviseerimine –**
- Industrialiseerimine –**

5. Iseloomusta ENSV aegset igapäevaelu ühe näitega. 1p

6. Anna hinnang ENSV perioodile. Esita üks positiivne ja üks negatiivne näide või iseloomulik joon 2p

- Positiivne -**
- Negatiivne -**

Eesti taasiseseisvumine 1987-1991. Eesti 1991-2004

I STATISTILISTE ANDMETE ANALÜÜS

1. Tabeli analüüs. 8 p

Tutvu allikaga 10 aastat Eesti iseseisvumisest ja vasta järgmistele küsimustele.

	KÕIK	EESTLASED	MUULASED
Rahareform 1992. aasta juunis	70%	72%	65%
Vene vägede väljaviimine Eestist 1994. aastal	40%	53%	17%
Erastamine	36%	33%	40%
Põhiseaduse vastuvõtmine 1992. aasta juunis	27%	27%	26%
Lennart Meri valimine Eesti presidendiks 1992. aasta oktoobris	22%	27%	13%
Eesti-Vene riigipiiri fikseerimine	14%	13%	16%
Eesti jõudmine UNDP inimarengu näitajate poolest arenenud riikide hulka 2000. aasta inimarengu aruande andmetel	11%	6%	20%
Ettevõtte tulumaksu kaotamine alates 2000. aastast	10%	7%	15%
Venemaa majanduskriisile järgnenud majanduslangus 1999. aastal	9%	6%	13%
Liitumine Euroopa Nõukoguga 14.05.1993	7%	4%	12%
Üleminek proportsionaalsele tulumaksule 1993. aastal	5%	3%	10%

2001. a. tellis Riigikantselei avaliku arvamuse uurimuse teemal „10 aastat Eesti iseseisvumisest” Küsitletud pidid vastama küsimusele „Missugune alljärgnev sündmus on sinu arvates Eesti viimase kümne aasta elus omanud kõige suuremat mõju?”

1.1. Nimeta sündmus, mida peeti kõigi vastanute poolt kõige olulisemaks. 1p

.....

1.2. Nimeta sündmus, mida peeti kõigi vastanute poolt vähemoluliseks. 1p

.....

1.3. Leia sündmus, milles eestlaste ja mitte-eestlaste arvamus kõige rohkem erines? 1p

.....

1.4. Leia sündmus, milles eestlaste ja mitte-eestlaste arvamus kõige rohkem sarnanes? 1p

.....

1.5. Mille poolest erinesid eestlaste ja muulaste hinnangud majanduse ja poliitika

valdkonnas? Mida pidasid oluliseks poliitika ja majanduse valdkonnas eestlased ja mida muulased? 2p

Poliitika .....

Majandus .....

1.6. Nimeta sinu arvates kõige tähtsam sündmus taasiseseisvumise perioodist (1987-1991)

ning põhjenda selle olulisust iseseisvuse saavutamise seisukohast. 2p

Sündmus .....

Põhjendus .....

II TÖÖ PILDIGA

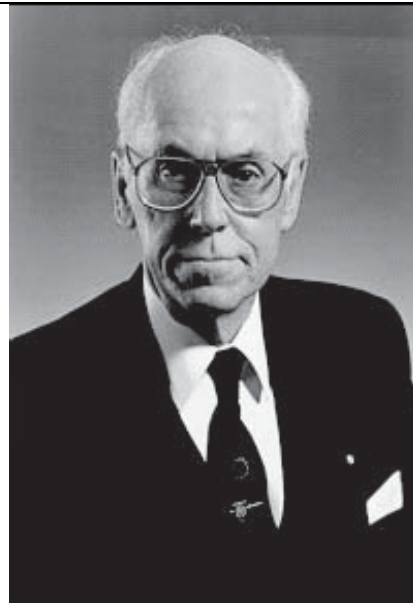
1. Kes on pildil? Millega on saanud pildil olev isik tuntuks Eesti ajaloos? 3p

(Iga isik ja näide annab 1p)

Pilt 1

Pilt 2

Pilt 3

Pilt 1.....

Pilt 2 .....

Pilt 3.....

2. Töö fotoga (4 p)

2.1. Millist sündmust kujutatakse fotol (1 p)

.....

2.2. Missugune tähtsus oli sellel sündmusel Eesti taasiseseisvumise protsessis? (1 p)

.....

2.3. Missugusest ajaloolisest sündmusest 50 aasta möödumist tähistatavad fotol kujutatud inimesed? (1 p)

.....

2.4. Kuidas see viiekümne aasta tagune sündmus on mõjutanud Eesti saatust? (1 p)

.....

III ÜLESANDED

1. Nimeta sinu arvates kaks kõige olulisemat sündmust, mis aitasid kaasa Eesti taasiseseisvumisele. Miks just need sündmused viisid edasi taasiseseisvumise protsessi? (4 p)

1.1. ....

1.2. ....

2. Missuguse organisatsiooni on kirjeldatud? 3p

2.1. Loodi 1987. aastal esimese demokraatlikel alustel tegutseva massiorganisatsioonina, mille tegevuse eesmärgiks oli algselt nõukogude võimu poolt tehtud kuritegude paljastamine ja Eesti ajaloo uue käsitlemise loomine.

2.2. 1990. a veebruaris valitud Eesti Vabariigi kodanike esindusorgan, mille eesmärgiks oli Eesti iseseisvuse taastamine juriidilise järjepidevuse alusel.

2.3. 1988. aasta jooksul moodustunud liikumine, mille eesmärgiks oli ühendada erinevaid poliitilisi jõude Eesti iseseisvuse taastamiseks. Korraldab suurürituse „Eestimaa laul”.

3. Vii kokku sobivad paarid: kirjuta nime järel olevasse kastikesse sobiv täht . 2p

5-6 õiget 2p; 3-4 õiget 1p

Edgar Savisaar	
Vaino Väljas	
Lennart Meri	
Mart Laar	
Karl Vaino	
Arnold Rüütel	

- A Üks Interrinde juhte
- B EKP esimene sekretär aastatel 1978-1988
- C Eesti peaminister aastail 1992-1994
- D Esimene taasiseseisvunud EV president
- E Muinsuskaitse Seltsi esimees
- F Ülemnõukogu presiidiumi esimees
- G Rahvarinde juht
- H EKP esimene sekretär alates 1988

4. Nimeta üks Sinu arvates kõige olulisem massiüritus Eesti taasiseseisvumise perioodist ja põhjenda selle tähtsust ja tähendust Eesti ajaloo kontekstis. 1p

Üritus

Tähtsus ja tähendus

5. Nimeta omal valikul kaks olulist rahvusvahelist organisatsiooni, mille liige on Eesti ning nimeta valdkond, millega see organisatsioon tegeleb? 2p

Organisatsioon

Tegevusvaldkond

Organisatsioon

Tegevusvaldkond

6. Eesti majandus pärast taasiseseisvumist. 4p

6.1. Mis ümberkorraldusi tehti Eesti majanduses peale taasiseseisvumist? (2 p)

1) .....

2) .....

6.2. Millist muutust majanduse elavdamisel pead kõige olulisemaks? Põhjenda. (2 p)

1) Muutus: .....

2) Põhjendus: .....

7. Järjesta sündmused. Lisa number sündmuse ette, alusta ajaliselt kaugeimast. (2 p)

- ..... riigikogu ja presidendi valimine
- ..... fosforiidikampaania
- ..... liitumine Euroopa Liiduga
- ..... suveräänsusdeklaratsiooni vastuvõtmine
- ..... taasiseseisvumine
- ..... võõrvägede väljaviimine

8. Miks sai võimalikuks Eesti Vabariigi taasiseseisvumine? Nimeta kolm olulisemat põhjust. (3 p)

- 8.1.....
- 8.2.....
- 8.3. ....

Eesti NSV 1944-1987

I TÖÖ DOKUMENDIGA

1.1.

1) Tavalised üritused jäeti ära ja partei koosolek kuulutati kinniseks.

2) Liikvel oli mehi täis kahtlane veoauto, mis tuletas meelde küüditamist enne sõda.

1.2.

Hirmutada rahvast, valmistada ette kolhooside asutamist, metsavendade vastupanu nõrgestamine jne.

1.3.

Oma elu tuli alustada otsast peale, haigused, raske töö, teine kultuur, võõras keel jne.

1.4.

J. Stalin

1.5.

Vastata oma perekonna ajaloo põhjal.

Hinnatakse vastavalt õpilase vastusele. Näiteks Stalini surm, sest seejärel said küüditatud koju tagasi tulla. Eesti taasiseseisvumine, sest nüüd sai meie pere talu tagasi.

II STATISTILISTE ANDMETE ANALÜÜS

1.1.

Õpilaselt eeldatakse graafiku lugemise oskust. Siinkohal tuleb tal märgata, et eestlaste ja muude rahvaste kohta on andmed kajastavad muutusi erineva pikkusega perioodidest ja seega saab graafikult välja lugeda vaid üldtendentse. Seda ka küsitakse. Vastustena tuleb valeks lugeda, kui õpilane märgib, millal ja kui mitu protsenti eestlasi rahvastiku üldarvust oli. Eestlaste osakaal rahvastikus on pidevalt vähenenud.

1.2.

Küüditamised, poliitiline terror, sõjapõgenikud jne.

1.3.

Eestlaste ja venelaste vahelised rahvuslikud pinged, eestlaste hirm oma kultuuri ja keele kadumisest.

2.1.

Peale 20. märtsi ja 5. aprilli 1949 vahel..

2.2.

25. märtsil 1949.a. toimunud küüditamine.

2.3.

- 1) lõhuti talupoeglik majapidamine
- 2) talude asemele loodi ühismajandid- kolhoosid ja sovhoosid.
- 3) kiirenes maaelanike siirdumine linnadesse
- 4) hävis loomupärane elukorraldus
- 5) põllumajandustoodangu vähenemine

III TÖÖ PILDIGA

1.1.

ENSV liiduvabariikide lipud sirbi ja vasara kujutisega, Gustav Ernesaksa roll laulupidude traditsiooni hoidmisel

1.2.

Aitas tunda end ühtse rahvana, sai laulda isamaalisi laule (vähemalt pärast ametliku osa lõppu), võimaldas rahvusliku meelsuse demonstreerimist (piiratud ulatuses), aitas hoida sidet varasema ajalooajalooperioodi ja väärtushinnangutega

IV ÜLESANDED

1.

Ettevõtete riigistamine	+
Isemajandava Eesti (IME) rakendamine	
Sundindustrialiseerimine	+
Kergetööstuse eelisarendamine	
Kolhooside rajamine	+

2.

turumajandus
industrialiseerimine +
eraettevõtlus
põllumajanduse kollektiviseerimine / kolhoosierimine+
riiklik plaanimajandus+

3.

- 1) massiline võõrtööliste sissevool teistest liiduvabariikidest
- 2) vähenes eestlaste osatähtsus elanikkonnas
- 3) industrialiseerimine ja üleminek kolhoosikorrale soodustasid linnastumist
- 4) Mõned Eestimaa piirkonnad – eelkõige Virumaa idaosa suured tööstuslinnad – muutusid venekeelseks ja tühjenesid eestlastest.

4.

Küüditamine – Eestist väljasaatmine, 2,5% eestlastest sunniti kodust lahkuma, taheti rahvast hirmutada ja sundida kolhoosidesse astuma, nõrgendas metsavendade vastupanu. Suurte elanikkonna gruppide ümberasustamine kaugetesse karmi kliimaga piirkondadesse eesmärgiga vähendada rahvuslikku opositsiooni, rahvusi omavahel segada. Eestist küüditati 1941. ja 1949. aasta massiküüditajatega kümneid tuhandeid.

Kollektiviseerimine – kolhooside moodustamine, talumajapidamise hävitamine, metsavendluse majandusliku baasi hävitamine; põllumajandus käis alla, linnastumine. Eesmärk võtta riigi kontrolli alla nii tootmine kui turustamine. Põllumajanduslike väikemajandite (talude) liitmine riigi kontrolli all olevateks suurettevõteteks (kolhoosid, sovhoosid). Hävitati talukultuur, taludel põhinev asustuspilt, kohusetundlik suhtumine töösse.

Industrialiseerimine – rasketööstuse eelisarendamine eesmärgiga anda rohkem toodangut ja tuua selle kaudu sisse võõrtööjõudu, Eesti tööstuse allutamine NSVL huvidele, keskkonna reostamine, linnastumine. Tagajärg: Eestisse rajati ebaproportsionaalselt palju ettevõtteid, millel ei olnud kohapeal toorainet ja sisse toodi massiliselt võõrtööjõudu.

5.

Toiduainete ja tarbekaupade defitsiit, korterite puudus, raske oli Eestis saada tõepäraselt informatsiooni maailmas toimuva kohta jne

6.

Positiivne haridus jäi eestikeelseks, tasuta arstiabi, odavad korteriüürid, elekter, bensiin, telefon, sotsiaaltoetused, kõikidel oli töö, odavad raamatud ja kultuuri kättesaadavus.

Negatiivne tsensuur, ühiskonnaelu politiseeritus, suurmajandid ja suurtootmine, ajaloo ümberhindamine, rahva ajaloolise mälu kustutamine (raamatute põletamine, tänavate ümbernimetamine), inimeste tahakiusamine poliitilistel põhjustel. Eraalgatus oli taunitud või keelatud. Kõiki eluvaldkondi suunati ja kontrolliti riigiorganite poolt.

Eesti taasiseseisvumine 1987-1991. Eesti 1991-2004

I STATISTILISTE ANDMETE ANALÜÜS

1.1.

Rahareform, vene vägede väljaviimine, erastamine

1.2.

Pullapää kriis, Riigikogu valimised, assotsiatsioonileppe allakirjutamine Euroopa Liiduga.

1.3.

Üldiselt on nad Eesti lähiajaloo olulisemate sündmuste osas ühte meelt. Vähemoluliseks peavad muulased Vene vägede väljaviimist ja Meri valimist presidendiks, eestlastest rohkem tähtsustavad nad aga Eesti inimarengu näitajate paranemist, muudatusi tulumaksuseaduses ning Euroopa Nõukoguga liitumist.

1.4.

Rahareform 1992.a. juunis.

1.5.

Poliitika- oluliseks pidasid eestlased vene vägede väljaviimist Eestist 1994.a. ja muulased põhiseaduse vastuvõtmist 1992.a. juunis.

Majandus- oluliseks pidasid nii eestlased kui ka muulased rahareformi läbiviimist 1992.a. ja erastamist.

1.6.

Õpilane nimetab tema arvates kõige tähtsama sündmuse taasiseseisvumise perioodist ja põhjendab, miks ta nii arvab.

II TÖÖ PILDIGA

1.

Pilt 1 – Konstantin Päts- Eesti Vabariigi riigivanem ja esimene president

Pilt 2 – Lennart Meri- kirjanik, Eesti Vabariigi president

Pilt 3 – Arnold Rüütel- ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees, Eesti Vabariigi president

2.1.

Balti kett

2.2.

Aitas teadvustada Baltikumi probleeme rahvusvahelisel areenil. Näitas maailmale Eesti, Läti ja Leedu rahvaste üksmeelt, et ebaõiglus, mis 1939.a. järel viis NSVL okupatsioonini, tuleb lõpetada.

2.3.

Molotovi- Ribbentropi pakti sõlmimisest (23. august 1939).

2.4.

MRP salaprotokollide olemasolu tunnistamisel Moskva poolt mõisteti Eesti liitmine NSV Liiduga õigustühiseks.

Eesti liideti vägivaldselt, sunniviisiliselt NSVL-ga 1940. aastal.

Selle lepinguga otsustasid Saksamaa ja NSVL jätta Eesti Nõukogude Liidu huvisfääri.

III ÜLESANDED

1.1.

1.2.

Hinnata tuleb õpilase vastustest lähtuvalt

Näiteks:

I sündmus Balti kett

Põhjendus: kuna seeläbi sai kogu maailm teada MRP lepinguga tehtud ebaõiglusest kolme Balti riigi suhtes ja tugevnes rahvusvaheline toetus riikide iseseisvumisele.

2.1.

Eesti Muinsuskaitse Selts

2.2.

Eesti Kongress

2.3.

Eestimaa Rahvarinne

3.

Edgar Savisaar	G
Vaino Väljas	H
Lennart Meri	D
Mart Laar	C
Karl Vaino	B
Arnold Rüütel	F

4.

Üritus Balti kett, Eestimaa laul

Tähtsus ja tähendus...tõmbas maailma avalikkuse tähelepanu Eesti ja kogu Baltikumi probleemidele. Selle mõjul tunnistas Moskva lõpuks MRP salaprotokollide olemasolu. Lauluväljakul oli koos ligi 3000 000 inimest ja kõlas üleskutse omariikluse taastamiseks.

5.

Organisatsioon...NATO

Tegevusvaldkond ...liikmete sõjalise julgeoleku kindlustamine, sõjaline koostöö

Organisatsioon... Euroopa Liit

Tegevusvaldkond ...majanduslik ja poliitiline koostöö Euroopa riikide vahel

6.1.

- 1) 1992.a. juunis toimunud rahareform
- 2) erastamine ja panganduse areng

6.2.

- 1) Muutus: omandireform
- 2) Põhjendus: inimestele anti tagasi neilt nõukogude korra ajal ära võetud maad ja varad

7.

1. fosforiidikampania
2. suveräänsusdeklaratsiooni vastuvõtmine
3. taasiseseisvumine
4. riigikogu ja presidendi valimine
5. võõrvägede väljaviimine
6. liitumine Euroopa Liiduga

8.1.

Õpilaste valik vastamiseks on väga lai. Iga sisult õige vastus tuleb lugeda punkti väärivaks. Põhjusi võib tuua nii sisepoliitikast, majandusest, välispoliitikast jmt lähtuvalt. Näiteks: rahva soov omariikluse taastamiseks ei olnud kustinud; sotsialismileeri lagunemine; M. Gorbatšovi perestroika.

Võimuvaakum ja läbikukkunud riigipöördekatse Moskvast võimaldas iseseisvuse välja kuulutada.

8.2.

Mitme poliitilise jõu kokkuleppe alusel võttis ülemnõukogu 20. augustil 1991. a. vastu „Otsuse Eesti riiklikust iseseisvusest”

8.3.

Välisriikide toetus, ühinemine Rahvarindesse.

ÜLDAJALUGU

Rahvusvaheline olukord 1918 -1939

I ALLIKA ANALÜÜS

1. Töö allika ja kaardiga: Molotovi-Ribbentropi pakt. 4p

1.1. Täida tabel kaartide ja allikmaterjali põhjal. 3p

Tabeli hindamine: 11-12 õiget 3p; 9-10 õiget 2p; 8-7 õiget 1p

riik / territoorium	Mis riigi (või riikide koosseisu) kuulus enne <u>Esimest maailmasõda</u> ? Vt kaart nr 84 lk 78	Mis riigi (või riikide) huvifääri kuulus <u>yastavalt MRP-le</u> ? Vt kaart nr 93 lk 83	Mis riigi (või riikide) poolt okupeeriti aastail 1939-1940? NB: üks riik suutis säilitada iseseisvuse. Vt kaart nr 93 lk 83
Soome			
Eesti			
Leedu			
Poola			

1.2. Kuidas mõjutas MRP sõlmimine rahvusvahelist olukorda? Põhjenda oma seisukohta. 1p

Kindlustas rahu

Kiirendas sõja puhkemist X

Põhjendus:

II TÖÖ KAARDIGA

1. Vasta kaartide alusel küsimustele. 4 p

1. Euroopa 1920.

2. Venemaa mõjusfääri laienemine.

1.1. Missugused I maailmasõja käigus iseseisvunud riigid okupeeriti ja liideti NSV Liidu koosseisu 1940. aastal? (3 p)

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....

1.2. Nimeta, millise lepingu alusel NSV Liit hõivas kaardil nr 2 viirutatud piirkonnad? (1 p)

.....

III ÜLESANDED

1. Sõjakolled 1930. aastail. Millised olid nimetatud konfliktide tagajärjed ja millise tulemusega need lahenesid? Täida tabel. 2p

	Jaapan-Hiina	Hispaania
Konflikti põhjus	.	
Tulemus	(vastuses eeldatakse territoriaalse muudatuse märkimist)	

2. Rahvasteliit

2.1. Kas Rahvasteliit täitis oma eesmärgi? Põhjenda oma arvamust ühe argumendiga. 1p

Jah

Ei X

Põhjendus:

2.2. Millised olid Rahvasteliidu (RL) ülesanded? (1 p)

.....

2.3. Kuidas RL täitis / või ei suutnud täita oma ülesandeid rahvusvahelises poliitikas? Anna omapoolne hinnang ja too üks näide selle toetuseks. (1 p)

.....

3. Milline oli Esimese maailmasõja mõju suurriikide majandusele? (2 p)

USA: .....

.....

Prantsusmaa: .....

.....

4. Esita 1929. aastal USAs alanud majanduskriisi põhjused (miks puhkes), tunnused (milles kriis väljendub) ja kriisi ületamise teed (kuidas toimus kriisist väljumine). Tähista oma valik vastavas lahtris ristikesega. (6 p)

	kriisi põhjused	kriisi tunnused	kriisist väljumise teed
ettevõtted läksid pankrotti ja lõpetasid töö			
kaupu toodeti rohkem, kui inimesed osta jaksasid			
riik hakkas töötutele korraldama hädaabitöid			
inimeste ebamajanduslikkus, võeti palju laene ja osteti aktsiaid			
riik reguleeris majandust			
miljonid inimesed jäid töötuks ja sattusid raskesse majanduslikku olukorda			

Demokraatiad ja diktatuurid kahe maailmasõja vahel

I TÖÖ KAARDIGA

1. Töö atlasega 6p

Võrdle Atlase kaarte 90 ja 91 lk. 82 ja vasta küsimustele

1920. aastail olid enamik Euroopa riike (millise riigikorraga?) Ainult (mis riigis?) oli aastast alates totalitaarne valitsemiskord. 1938. aastaks olid enamik riike (millise riigikorraga?).

Nende muudatuste põhjuseks võib pidada (nimeta üks põhjus).
Saksamaal kehtestati totalitaarne valitsemine aastal.

II ÜLESANDED

1. Too välja demokraatliku ühiskonna tunnused ja diktatuuril põhinevale riigile iseloomulikud jooned. Tee rist õigesse lahtrisse. (3 p)

Demokraatia	Iseloomulik joon	Diktatuur
	mitmeparteisüsteem	
	võimul üks partei	
	juhikultus	
	riigivõimu ja ametnike tegevus on avalik	
	demokraatlikke vabadusi piiratakse	
	isiksuse vaba areng	

2. Nimeta kahe maailmasõja vahelise perioodi demokraatlikke ja totalitaarseid riike. Millised on neile iseloomulikud jooned?(6 p)

2.1. Kaks demokraatlikku riiki:

2.2. Üldised iseloomulikud jooned:

2.3. Kaks diktatuurset riiki:

2.4. Üldised iseloomulikud jooned:

3. Järjesta sündmused ajaliselt. Kirjuta järjekorranumbrid sündmuse ees olevale punktiirile. Alusta kõige varasemast. (3 p)

Kõik õiged 3 p, 2-3 õiget 2 p, 1 õige 1 p

Atlandi harta

Pariisi rahukonverents

Müncheni kokkulepe

Molotovi-Ribbentropi pakt

Teine maailmasõda

I TÖÖ KAARDIGA

1. Teise maailmasõja rinded. Täida lüngad. 3p Vt ka atlas lk 84 ja 85.

8-9 õiget 3p; 6-7 õiget 2p; 4-5 õiget 1p

1941. aastal alustas Vaiksel ookeanil sõjategevust Saksamaa liitlane_____, kes ründas USA mereväebaasi_____saartel. Sõjategevus toimus ka_____, kus Inglise ja USA väed sundisid alistuma _____ja _____sõjajõud. Teine rinne avati 6. juunil 1944. aastal _____, (kus, täpsustage territoorium). Murrang idarindel Teises maailmasõjas toimus 1942. aasta lõpul _____lahingus. 6. ja 9. augustil heitis USA aatompommi_____(mis riigi territooriumile?). Inglismaa ja USA kokkulepet 1941. aasta augustis, milles sõnastati sõja eesmärgid ja sõjajärgse maailmakorralduse põhimõtted, nimetatakse _____.

2. Kes kellega Teises maailmasõjas sõdis? 2p

Teises maailmasõjas osales kümneid riike, osa riike suutis ka sõjast kõrvale jääda ja erapooletuse säilitada. Jaga nimekirjas olevad riigid kaheks võitlevaks pooleks ja erapooletuteks. Kirjuta riigi ees olev number sobivasse tabeli lahtrisse. Vt atlas lk 83-84.
5-6 õiget 2p; 3-4 õiget 1p

1. Suurbritannia, 2. USA, 3. Jaapan, 4. Itaalia, 5. Rootsi, 6. Šveits

Sõdisid Saksamaa poolel	Sõdisid NSV Liidu poolel	Olid erapooletud

3. Võrdle Euroopa kaarte atlasest (lk 80 ja 86).

3.1. Leia kolm üldist muutust. (3 p)

- 1) .....
- 2).....
- 3).....

3.2. Nimeta kaks iseseisvat riiki, mis kaotasid suveräänsuse 1945. aasta lõpuks. (1p)

1) ..... 2) .....

3.3. Nimeta kaks riiki, mille territoorium vähenes Teise maailmasõja tagajärjel. (1 p)

1) ..... 2) .....

3.4. Kuidas muutus Saksamaa poliitiline kaart Teise maailmasõja järel? (1 p)

.....

3.5. Nimeta riik, mille territoorium ja mõjuvõim laienes II maailmasõja tagajärjel enim. Selgita, kuidas see toimus. (1 p)

4. Mis küsimusi arutati nimetatud konverentsidel? Kirjutage iga konverentsi juurde üks vastuvõetud otsus. 3p

**Teherani konverents -
Jalta (Krimmi) konverents -
Potsdami konverents -**

5. Mida arutati või milles lepiti kokku riigijuhtide kohtumistel? (4 p)

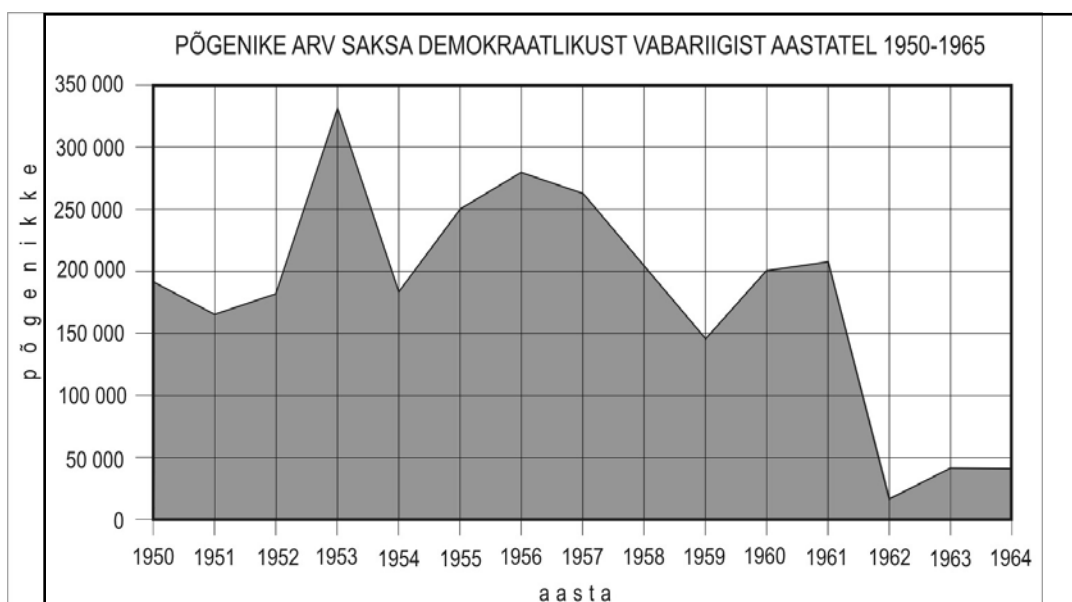
5.1. Teheranis 1943. a.

5.2. Potsdamis 1945. a.

Külm sõda

II TÖÖ DIAGRAMMIGA

1. Analüüsi diagrammi ja vasta küsimustele (7 p)

1.1. Mis aastal põgenes Ida-Saksamaalt kõige rohkem inimesi? (1 p)

Kõige rohkem inimesi põgenes .....

1.2. Mis sündmusega oli põgenemine seotud? (1 p)

Põgenemine oli seotud .....

1.3. Millal toimus järsk põgenike arvu langus? (1 p)

Põgenike arv langes järsult .....

1.4. Millega seda põhjendada? (1 p)

.....

1.5 . Miks põgenesid inimesed massiliselt Ida-Saksamaalt? Leia loendist kolm põhjust ja märgi need ristikesega. (3 p) Iga õige väide annab 1 p. Rohkem kui kolme väite märkimisel punkte ei anta.

<i>Halvem elatustase kui Saksamaa Liitvabariigis</i>	
<i>Soov astuda VLO-sse</i>	
<i>Holokaust</i>	
<i>Saksamaa Demokraatlikus Vabariigis puudusid inimõigused</i>	
<i>Teisitimõtlejate tagakiusamine</i>	

II TÖÖ KAARDIGA.

1. Täida põhikooli Ajaloo atlase lk 91. järgi lüngad tekstis. (7 p)

Kõige rohkem omas kolooniaid _____ (riik). Tema valduses olnud India ja Pakistan iseseisvusid _____ . aastal. Suuruselt teine koloniaalimpeerium oli _____. Tema valduses olnud Alžeeria iseseisvus peale aastail _____ toimunud sõda. Põhja - Aafrika riikidest iseseisvus kõige varem _____, mis oli kuulunud _____ (riik) koosseisu. Kõige enam Aafrika riike iseseisvus _____. aastal. Seetõttu kutsutakse seda aastat ka „Aafrika aastaks

III ÜLESANDED

1. Seleta mõiste. (1 p)

Külm sõda –

2. Too mõlema külma sõja valdkonna kohta näide. 2p

2.1. Sõjalised organisatsioonid

Näide:

2.2. Kriisid, konfliktid

Näide:

Seleta mõisted. (Kumbagi mõiste seletus annab 2p) 4p

3.1. Trumani doktriin –

3.2. Marshalli plaan –.

4. Keda võib pidada külma sõja võitjaks? Põhjenda oma arvamust. 1p

Võitja:

Põhjendus:

5. Täida tabel. (4 p)

Külma sõja osapooled	Liiderriiik	Sõjalise koostöö organisatsioon
Lääneriigid		
Idablokk		

6. Kriis külmas sõjas. (5 p)

Hinnatakse vastavalt õpilase valitud kriisile. Kui õpilane ei tea ühtegi kriisi, siis punkti anda ei saa.

6.1. Nimeta üks külma sõja kriis:

6.2. Kes olid kriisi osapooled:

6.3. Mis oli kriisi põhjus:

6.4. Mis oli kriisi tulemus:

7. Nimeta kaks pinge- või kriisikollet külma sõja ajal. Kes olid osapooled ja mis oli kriisi peamine põhjus? Kuidas see lahenes? (6 p)

kriisikolle ja osapooled	põhjus	tulemus

8. Vali loendist üks külma sõja kriis ja iseloomusta seda järgmiste märksõnade alusel: aeg, osapooled, tulemused. 3p

Kriisid: Korea sõda, Kuuba (Kariibi) kriis, Berliini kriis (müüri püstitamine), Vietnami sõda

Kriisikolle	Aeg (aasta või aastakümme)	Osapooled	Tulemus
Korea sõda			
Kuuba kriis			
Berliini kriis			
Vietnami sõda			

9. Vali loendist kaks kriisi. Kirjuta kriisi nimi punktiirile ja too välja üks kriisi põhjus ning tulemus. (4 p)

Kriisid: Berliini ülestõus, Ungari ülestõus, Praha kevad.

9.1. I kriis — .....

Põhjus: .....

Tulemus: .....

9.2. II kriis — .....
Põhjus: .....
Tulemus: .....

NSV Liidu ja idabloki lagunemine

I TÖÖ ALLIKAGA

1. Vasta küsimustele tekstikatkendi alusel. 2p

Gorbatšov tuli võimule lubadusega peatada Nõukogude majanduse mitu aastakümnet väldanud allakäik ja taaselustada marksistlik-leninlikud (sotsialistlikud) ideed. Kui tal oleks õnnestunud lubadused täita, oleks süsteem saanud uue või vähemalt ajutise eluõiguse.
M. Dobbs NSV Liidu lagunemisest ja Gorbatšovi rollist ajaloos

1.1. Kes oli Mihhail Gorbatšov?

1.2. Kas Gorbatšovi poolt pakutud peretroika eesmärgid täitusid? Põhjenda oma arvamust.

Jah

Ei X

Põhjendus:

II ÜLESANDED

1. Selgita Mihhail Gorbatšovi võimuloleku ajal NSV Liidu poliitikat iseloomustanud märksõnu “perestroika” ja “glasnost”. (4 p)

1.1. Perestroika - .....

1.2. Glasnost - .....

2. Milles seisnes perestroikapoliitika? Too iga valdkonna kohta üks näide. 3p

2.1. Avalikustamine

Näide:

2.2. Uut moodi mõtlemine välispoliitikas

Näide:

2.3. Poliitilise elu reformimine

Näide:

3. Millise võimaluse andis perestroika Eestile? 1p

4. Millised olid Ida-Euroopa kommunistlike režiimide kokkuvarisemise põhjused? Esita kaks põhjust. 2p

1) .....

2).....

5. Miks NSV Liit lagunes? Nimeta kaks põhjust. (2 p)

1) .....

2).....

6. Selgita mõistet või nähtust ja too seda iseloomustav näide XX sajandi ajaloost. (6 p)

6.1. Isikukultus — .....

Näide — .....

6.2. Repressioon — .....

Näide — .....

7. Kelle ametiaega iseloomustatakse? Kirjuta lünka sobiv nimi. (3 p)

Boris Jeltsin; Jossif Stalin; Leonid Brežnev, Mihhail Gorbatšov, Nikita Hruštšov.

Ühiskonnaelu liberaliseerimine, kommunismi ootus lähitulevikus. ....

Võõrvägede väljaviimine Eestist. ....

Industrialiseerimine ja kollektiviseerimine, isikukultus. ....

Kultuuri areng

I ÜLESANDED

1. Milliseid tehnikasaavutusi võeti Euroopas massiliselt kasutusele enne või pärast Teist maailmasõda. Märki vastus ristikesega. (2 p)

1-2 õiget 1 p; 4-5 õiget 2 p. Vastused ei jagune tulpade vahel võrdselt.

Enne Teist maailmasõda	Tarbekaubad	Pärast Teist maailmasõda
	videomagnetofon	
	raadio	
	tramm	
	grammofon	
	personaalarvuti	
	auto	

2. Kirjuta märksõna ees asuv number õigesse tabeli lahtrisse. 4p 5-6 õiget 4p; 4 õiget – 3p; 3 õiget – 2p; 2 õiget – 1p; 1 õige – 0p

- 1 40-kiri
- 2 haritlaste ja kultuuritegelaste repressioonimine EKP VIII pleenumi järel
- 3 Eesti Televisiooni saadete algus
- 4 üleminek kohustuslikule keskharidusele
- 5 Avati Tallinn-Helsingi laevaliin
- 6 sulaga kaasnev optimism ühiskonna vaimuelus (**lugeda õigeks ka paigutamine 1950. aastatesse**)

Kümnendid	1950. aastad	1960. aastad	1970. aastad	1980. aastad
Märksõnad				

3. Iseloomusta nõukogulikku kultuuripoliitikat kahe näite kaudu. 2p

2.1.

2.2.

3. Selgita, mis on massikultuur? 1p

4. Millised muutused toimusid sõjajärgseil aastail järgmistes valdkondades? Too igast valdkonnast üks näide või iseloomulik joon. 3p

Valdkond	Muutus
Muusika	
Mood	
Ühiskondlikud liikumised	

5. Täida tabel

5.1. Too näiteid teaduse ja tehnika kasulikust ja inimvaenulikust kasutamisest 20. sajandil. Iga rida annab ühe punkti. 4p

Saavutus	valdkond	oht
	Tuumaenergia kasutamine	
	Kosmonautika	
	Arvutid ja internet	
	Bioloogia ja keemia	

6.2. Milline oli sinu arvates kõige tähelepanuväärsem teaduse ja tehnika saavutus 20. sajandil. Põhjenda oma valikut. 2p

Lugeda õigeks iga asjakohane näide koos põhjendusega.

7. Ühenda joonega õiged paarid. (3 p)

A. Einstein	autode konveierliini kasutuselevõtja
H. Ford	kirjanik
C. Chaplin	maalikunstnik
S. Dali	relatiivsusteooria avastaja
E. M. Remarque	filmilavastaja- näitleja
	televiisori leiutaja

8. Millised muutused leidsid aset inimeste igapäevaelus (kodusisustus, tarbe- ja tööriistad, vaba aja veetmine jne) 1920. — 1930. aastail? (2 p)

1) .....

2) .....

9. Milline muutus on kõige iseloomulikum kajastamaks 20. sajandi eluolu ja muusika arengut? (2 p)

Eluolu: .....

Muusika: .....

10. Nimeta teaduse ja tehnika arengu kaks põhisaavutust maailmas 20. sajandi teisel poolel. (2 p)

1) .....

2) .....

ÜLDAJALUGU

Rahvusvaheline olukord 1918 -1939

TÖÖ ALLIKAGA

1.1.

riik / territoorium	Mis riigi (või riikide koosseisu) kuulus enne <u>Esimest maailmasõda</u>?	Mis riigi (või riikide) huvifääri kuulus <u>vastavalt MRP-le</u>?	Mis riigi (või riikide) poolt okupeeriti aastail 1939-1940? NB: üks riik suutis säilitada iseseisvuse.
Soome	Venemaa	Nõukogude Liit	
Eesti	Venemaa	Nõukogude Liit	Nõukogude Liit
Leedu	Venemaa	Saksamaa	Nõukogude Liit
Poola	Venemaa	Nõukogude Liit, Saksamaa	Nõukogude Liit, Saksamaa

1.2.

Kiirendas sõja puhkemist X

Põhjendus: Saksamaal oli võimalus alustada sõda Poola vastu ja seejärel Läänes kartmata NSV Liidu sekkumist. Kui NSVL ei oleks pakti sõlminud, ei oleks Saksamaa ehk söandanud Poolat rünnata. Seega, mittekallaletungipakt, mis pidi soodustama rahu püsivust, hoopis kiirendas sõja puhkemist.

II TÖÖ KAARDIGA

1.1

- 1) Eesti
- 2) Läti
- 3) Leedu

1.2.

Molotovi- Ribbentropi pakt 23. august 1939

III ÜLESANDED

1.

	Jaapan-Hiina	Hispaania
Konflikti põhjus	Jaapan tahab saada Aasia valitsejaks.	Võitlus vabariiklaste ja Franco pooldajate vahel.
Tulemus	(vastuses eeldatakse territoriaalse muudatuse märkimist) Jaapan vallutas Mandžuuria ja lõi Jaapanist sõltuva Mandžukuo riigi. Jaapan tunnistati Rahvasteliidu poolt agressoriks ja vastuseks lahkus Jaapan RL-st	Hispaanias kehtestati Franco diktatuur. Hispaania kodusõda osutus teise maailmasõja eelmänguks

2.1.

Ei.

Põhjendus Ei suutnud ära hoida Teist maailmasõda ega ära hoida piirkondlikke konflikte, sest tal puudusid vahendid agressori mõjukaks taltsutamiseks. Rahvasteliit polnud võimeline lahendama kriise kui nendes osalesid suurriigid.

2.2.

Sõjalise sekkumiseta lahendada võimalikke riikidevahelisi tülisid; arendada rahvusvahelist majanduslikku ja kultuurialast koostööd.

2.3

Ei suutnud ära hoida Teist maailmasõda ega ära hoida piirkondlikke konflikte, sest tal puudusid vahendid agressori mõjukaks taltsutamiseks. Rahvasteliit polnud võimeline lahendama kriise kui nendes osalesid suurriigid, näit. Jaapani tungimine Manžuuriasse.

3.

USA: sõjas osalemine tõi USA-le majanduslikku kasu. USA müüs sõdivatele riikidele sõjavarustust ja andis laene. 1920. aastatel sai USA-st maailmamajanduse juhtriik. USA muutus eurooplaste võlausaldajaks.

Prantsusmaa: Kuigi Prantsusmaa territooriumil peeti sõda, suutsid prantslased oma majandusele jalad alla saada kiiremini kui teised sõjas osalenud Euroopa riigid. Seda tänu Saksamaa reparatsioonimaksetele ja rikka Elzas- Lotringi piirkonna ülevõtmisele.

4.

	kriisi põhjused	kriisi tunnused	kriisist väljumise teed
ettevõtted läksid pankrotti ja lõpetasid töö		+	
kaupu toodeti rohkem, kui inimesed osta jaksasid	+		
riik hakkas töötutele korraldama hädaabitöid			+
inimeste ebamajanduslikkus, võeti palju laene ja osteti aktsiaid	+		
riik reguleeris majandust			+
miljonid inimesed jäid töötuks ja sattusid raskesse majanduslikku olukorda		+	

Demokraatiad ja diktatuurid kahe maailmasõja vahel

I TÖÖ KAARDIGA

1.

1920. aastail olid enamik Euroopa riike **demokraatlikud**. Ainult Nõukogude Venemaal oli **1917.** aastast alates totalitaarne valitsemiskord. 1938. aastaks olid enamik riike **autoritaarsed**.

Nende muutuste põhjuseks võib pidada **vähese demokraatia kogemust**.

Saksamaal kehtestati totalitaarne valitsemine **1933.** aastal.

II ÜLESANDED

1.

Demokraatia	<i>Iseloomulik joon</i>	Diktatuur
+	mitmeparteisüsteem	
	võimul üks partei	+
	juhikultus	+
+	riigivõimu ja ametnike tegevus on avalik	
	demokraatlikke vabadusi piiratakse	+
+	isiksuse vaba areng	

2.1.

Kaks demokraatlikku riiki: Prantsusmaa, Suurbritannia, USA jne.

2.2.

Üldised iseloomulikud jooned: Toimusid vabad valimised, kehtivad kodaniku- ja inimõigused jne.

2.3.

Kaks diktatuurset riiki: Saksamaa, Itaalia, Jaapan jne.

2.4.

Üldised iseloomulikud jooned: hirmuvalitsemine, valitseb üks partei ja üks ideoloogia jne.

3.

5. Atlandi harta

1. *Pariisi rahukonverents*

3. Müncheneri kokkulepe

4. Molotovi-Ribbentropi pakt

2. Kolmikpakt

Teine maailmasõda

I TÖÖ KAARDIGA

1.

1941. aastal alustas Vaiksel ookeanil sõjategevust Saksamaa liitlane Jaapan, kes ründas USA mereväebaasi Havai saartel. Sõjategevus toimus ka Põhja-Aafrikas, kus Inglise ja USA väed sundisid alistuma Saksamaa ja Itaalia sõjajõud. Teine rinne avati 6. juunil 1944. aastal Põhja-Prantsusmaal, Normandias (kus, täpsustage territoorium). Murrang idarindel Teises maailmasõjas toimus 1942. aasta lõpul Stalingradi lahingus. 6. ja 9. augustil heitis USA aatompommi Jaapanile (mis riigi territooriumile?). Inglismaa ja USA kokkulepet 1941. aasta augustis, milles sõnastati sõja eesmärgid ja sõjajärgse maailmakorralduse põhimõtted, nimetatakse Atlandi Hartaks.

2.

Sõdisid Saksamaa poolel	Sõdisid NSV Liidu poolel	Olid erapooletud
3, 4	1, 2	5, 6

3.1.

- 1) maailm muutus kahepooluseliseks- demokraatlikud läänetiigid ja kommunistlik idablokk
- 2) Balti riigid (Eesti, Läti ja Leedu) olid kaotanud iseseisvuse
- 3) Saksamaa oli lõhenenud kaheks riigiks jne

3.2.

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria, Jugoslaavia, Albaania, osa Saksamaast (SDV).

3.3.

- 1) Poola
- 2) Soome

3.4.

Saksamaa jagunes kaheks riigiks: Saksamaa Liitvabariik (SLV) ja Saksa Demokraatlik Vabariik (SDV)

3.5.

NSVL.

Tänu Punaarmee nn. vabastusmissioonile laienes kommunistlik riigikord paljudele Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele.

4.

Teherani konverents avada Teine rinne Põhja-Prantsusmaal ja alustada pealetungi sakslaste vastu Normandias, NSVL kohustus kuulutama pärast Saksamaa purustamist sõja Jaapanile. Jõuti kokkuleppele Saksamaa jaotamise ja Poola tulevaste piiride suhtes. Otsustati tunnustada NSVL-u 1941. aasta piirides.

Jalta (Krimmi) konverents määrati kindlaks ÜRO asutamiskongressi aeg ja koht. Kooskõlastati, kuidas Saksamaa lõplikult purustada ning milline on sõjajärgne maailmakorraldus. Kesk- ja Ida-Euroopa jagamine mõjusfäärideks.

Potsdami konverents - Saksamaa sõjajärgne haldamine okupatsiooni tingimustes. Anda sõjaroimarid rahvusvahelise kohtu alla.

5.1.

Teheranis 1943. a.- avada Teine rinne Põhja-Prantsusmaal ja alustada pealetungi sakslaste vastu Normandias, NSVL kohustus kuulutama pärast Saksamaa purustamist sõja Jaapanile. Jõuti kokkuleppele Saksamaa jaotamise ja Poola tulevaste piiride suhtes. Otsustati tunnustada NSVL-u 1941. aasta piirides.

5.2.

Potsdamis 1945. a. - Saksamaa sõjajärgne haldamine okupatsiooni tingimustes. Anda sõjaroimarid rahvusvahelise kohtu alla.

Külm sõda

II TÖÖ DIAGRAMMIGA

1.1.

Kõige rohkem inimesi põgenes 1953

1.2.

Põgenemine oli seotud sellega, et SDV sisepoliitiline olukord muutus eriti teravaks, Berliini ülestõus jne

1.3.

Põgenike arv langes järsult 1961.-1962.a.

1.4.

Põgenemise tõkestamiseks ehtasid kommunistid 1961.a.a Berliini müüri, piiri ületamine muudeti raskemaks jne.

1.5 .

<i>Halvem elatustase kui Saksamaa Liitvabariigis</i>	+
<i>Soov astuda VLO-sse</i>	
<i>Holokaust</i>	
<i>Saksamaa Demokraatlikus Vabariigis puudusid inimõigused</i>	+
<i>Teisitimõtlejate tagakiusamine</i>	+

II TÖÖ KAARDIGA.

1.

Kõige rohkem omas kolooniaid *Suurbritannia*. Tema valduses olnud India ja Pakistan iseseisvusid 1947. aastal. Suuruselt teine koloniaalimpeerium oli *Prantsusmaa*. Tema valduses olnud Alžeeria iseseisvus peale aastail 1954 - 62 toimunud sõda. Põhja - Aafrika riikidest iseseisvus kõige varem *Liibüa*, mis oli kuulunud *Itaalia* koosseisu. Kõige enam Aafrika riike iseseisvus 1960. aastal. Seetõttu kutsutakse seda aastat ka „Aafrika aastaks”.

III ÜLESANDED

1.

Külm sõda – pikaleveninud pingeseisund riikide vahel, mis ähvardab üle kasvada tegelikuks sõjaks.

2.1.

Sõjalised organisatsioonid

Näide NATO, VLO

2.2.

Kriisid, konfliktid

Näide Korea sõda, Ungari 1956, Praha kevad, Suessi kriis või Lähis-Ida kriis, Kuuba (Kariibi) raketikriis, Afganistani sõda.

3.1.

Trumani doktriin – USA presidendi seisukoht, et USA välispoliitika eesmärgiks on vabade rahvaste toetamine ohu korral, Kreeka ja Türgi kommunismiohu tõttu. Sise- ja välissurve all pidas USA riigipea silmas eri riikide kommunistlikke rühmitusi, kes üritasid stalinliku NSV Liidu eestvedamisel relvajõuga võimule pääseda.

3.2.

Marshalli plaan – Euroopa taastamise kava USA majandusabi näol Teise maailmasõja järel sõjas kannatada saanud Euroopa riikidele. Abi pakuti nii kaotajate kui võitjate poolel olnud riikidele. Sai 17 riiki.

4.

Võitja USA, lääneriigid

Põhjus NSV Liit lakkas olemast, lagunes sotsialistlik maailmasüsteem, USA hakkas otsustama maailma poliitilisi küsimusi. 1980. aastate lõpul ei suutnud NSVL majandus enam relvastuse võidujooksuga kaasa minna. NSVL alustas läbirääkimisi suhete parandamiseks lääneriikidega. NSVL tõi Kesk-Euroopa riikidest oma väed välja ja pärast seda lakkas VLO eksisteerimast (1991). Idablokk lagunes 1980. aastate lõpul ning 1990. aastate algul. NATO püsib tänini ja laieneb pidevalt.

5.

Külma sõja osapooled	Liidriik	Sõjalise koostöö organisatsioon
Lääneriigid	USA	NATO
Idablokk	NSVL/Venemaa	VLO

6.1.

Kariibi kriis

6.2.

1) Kuuba ja NSVL

2) USA

6.3.

NSV Liit paigutas Kuubale tuumalõhkepeadega raketid, USA kuulutas välja Kuuba sõjalise blokaadi. Konflikt ähvardas lõppeda tuumasõjaga. Õpilane peab märkima ühe põhjuse.

6.4.

NSV Liit viis oma raketid ära, NSV Liidu baasid saarel likvideeriti; sõda ei puhkenud; USA oli nõus oma raketid Türgist välja viima; USA tunnustas Kuuba iseseisvust. Õpilane peab märkima ühe tulemuse.

7.

kriisikolle ja osapooled	põhjus	tulemus
Ungari ülestõus Ungari ja NSVL	NSVL ülemvõim, režiimi reformiva I. Nagy võimult kõrvaldamine, üliõpilaste meeleavalduse vastu saadeti sõjavägi jne	VLO riikide väed surusid ülestõusu maha, uus valitsus läks taas kokkuleppele NSV-ga jne
„Praha kevad” Tšehhoslovakkia ja NSVL	: NSVL ülemvõimust ja stalinistlikust juhtimisstiilist tulenevad pinged, režiimi ümberkorraldamise kavad jne	ülestõus suruti relvade jõul maha, Brežnevi doktriini väljakuulutamise, poliitiliste olude karmistumine teisteski sotsialismimaades, s.h. NSVL-s jne

8.

Kriisikolle	Aeg (aasta või aastakümme)	Osapooled	Tulemus
Korea sõda	1950-1953	NSVL ja 16 riiki ÜRO lipu all, kaks Koread	Korea jäi jagatuks kaheks vaenutsevaks pooleks
Kuuba kriis	1962	USA ja NSV Liit ning Kuuba	NSV Liit viis oma raketid ära. Ameeriklased olid nõus Türgist välja viima Nõukogude piiri lähedusse paigutatud USA raketid ja tunnustama Kuuba puutumatus. Lahenes rahumeelselt.
Berliini kriis	1961	Lääneriigid ja NSVL	Püstitati Berliini müür
Vietnami sõda	1954 1960-1973	Prantsusmaa ja Vietnam USA ja Vietnam (NSVL)	USA taandus, moodustati Vietnami Sotsialistlik Vabariik

9.1.

I kriis — Berliini ülestõus

Põhjus: elatustaseme langus, ideoloogiline ja poliitiline surve, töödistsipliini karmistamine, SDV võimuladviku kriis jne

Tulemus: ülestõus suruti Nõukogude tankidega maha, massiline pagemine SDV-st, kindlustusid uuenduste vastaste positsioonid jne

9.2.

II kriis — Ungari ülestõus

Põhjus: NSVL ülemvõim, režiimi reformiva I. Nagy võimult kõrvaldamine, üliõpilaste meeleavalduse vastu saadeti sõjavägi jne

Tulemus: VLO riikide väed surusid ülestõusu maha, uus valitsus läks taas kokkuleppele NSVL -ga, I. Nagy hukkamine, uus režiim oli sunnitud arvestama kohalikke eripärasid jne

Või

III kriis – „Praha kevad”

Põhjus: NSVL ülemvõimust ja stalinistlikust juhtimisstiilist tulenevad pinged, režiimi ümberkorraldamise kavad jne

Tulemus: ülestõus suruti relvade jõul maha, Brežnevi doktriini väljakuulutamise, poliitiliste olude karmistamine teisteski sotsialismimaades, s.h. NSVL-s jne

NSV Liidu ja idabloki lagunemine

I TÖÖ ALLIKAGA

1.1.

NLKP peasekretär alates 1985. aastast, hilisem NSVL president

1.2.

Ei.

Põhjudus reformid sotsialismi päästmiseks kukkusid läbi, Nõukogude Liit lagunes, Venemaa läks üle turumajandusele. Gorbatšovi eesmärk oli sotsialistliku riigi reformimine, kuid säilitades sotsialistlik kord ja riigi terviklikkus. Plaan ei täitunud – sotsialism varises kokku ja impeerium lagunes.

II ÜLESANDED

1.1.

Perestroika – NSV Liidu majandussüsteemi ümberkorraldamine ja liberaliseerimine (ettevõtete suurem iseseisvus, erasektori arendamine) alates 1985. aastast.

1.2.

Glasnost – avalikustamispoliitika ja sõnavabaduse avardamine NSV Liidus 1980. aastate teisel poolel.

2.1.

Avalikustamine

Näide... Hakati avalikult rääkima Stalini jt kuritegudest, majanduslikust halvast seisust. Ajakirjandus sai vabaduse käsitleda probleeme, mis varem olid keelatud, loodi sõltumatuid ajakirjandusväljaandeid. Uutes oludes kasvas järsult massiteabevahendite mõju. Ühiskond muutus eriarvamuste suhtes sallivamaks. Avalikustamisega kaasnes ka nõukogude poliitilise elu liberaliseerimine ja kontaktide tihenemine muu maailmaga. Ajaloosündmusi hakati käsitleda senisest tõepärasemalt.

2.2.

Uut moodi mõtlemine välispoliitikas

Näide Vägede väljatoomine Afganistanist ja Kesk-Euroopa riikidest, läbirääkimised Läänega (USA-ga). Gorbatšov poolt välja pakutud ulatuslik relvastuse vähendamise (desarmeerimise) kava.

2.3.

Poliitilise elu reformimine

Näide... Kehtestati presidentaalne valimissüsteem, NLKP kõrval lubati teisi parteisid moodustada, toimusid mitme kandidaadiga valimised

3.

Eesti sai võimaluse taastada oma iseseisvus.

4.

- 1) Nõukogude Liidu nõrgenemine.
- 2) Loobumine Brežnevi doktriinist.
- 3) Majanduse allakäik kõigis Ida-Euroopa riikides.
- 4) Ida-Euroopa kommunistlikes riikides aktiveerusid kommunismivastased poliitilised jõud, kes üldjuhul leidsid laialdast toetust rahva seas.
- 5) NSVL tõi väed Ida- ja Kesk-Euroopa kommunistlikest riikidest välja ja ei sekkunud enam nende riikide siseasjadesse.

5.

- 1) majanduskriis
- 2) liiduvabariikide iseseisvustaotlused
- 3) lääneriikide väljakurnamistaktika (näit. Tähesõdade programm) jne

6.1.

Isikukultus — poliitilise võimu keskendumine ainsa isiku kätte totalitaarses riigis ja selle isiku peaaegu jumalikustamine riiklikus propagandas

Näide — Mussolini, Hitler, Stalin, Mao Zedong, Sadam Hussein jne

6.2.

Repressioon — surve avaldamine, rõhumine, mahasurumine, karistamine, hukkamine, arreteerimine

Näide — küüditamised Eestis jne

7.

Ühiskonnaelu liberaliseerimine, kommunismi ootus lähitulevikus. Nikita Hruštšov

Võõrvägede väljaviimine Eestist.

Boris Jeltsin

Industrialiseerimine ja kollektiviseerimine, isikukultus.

Jossif Stalin

Kultuuri areng

I ÜLESANDED

1.

Enne Teist maailmasõda	Tarbekaubad	Pärast Teist maailmasõda
	videomagnetofon	+
+	raadio	
+	tramm	
+	grammofon	
	personaalarvuti	+
+	auto	

2.

Kümnendid	1950. aastad	1960. aastad	1970. aastad	1980. aastad
Märksõnad	2, 3	5, 6	4	1

3.1.

kultuuripärandi valikuline hävitamine, tsensuur, tellimustööd

3.2.

kultuur pidi olema sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik

4.

Kultuur, mis on loodud massiliseks tarbimiseks, nõu keskmise tarbija maitsele vastav. Massikultuuri eesmärgiks on võimalikult palju müüa, teenida kasumit.

5.

Valdkond	Muutus
Muusika	Uued suunad - rock´n´roll, beat, hard rock, elektrikitarrid, süntesaatorid, Elvis, Beatles, Led Zeppelin, ABBA popmuusika, muusikavideod, Michael Jackson jne
Mood	Popiidolite jäljendamine, teksad, mini, poistel pikad juuksed jne
Ühiskondlikud liikumised	Feminism, sooline ja rassiline võrdõiguslikkus, vabameelsus, hipid jne.

6.1.

Saavutus	valdkond	oht
Aatomielektriijaam	Tuumaenergia kasutamine	Tuumasõda, avariid aatomielektriijaamades
Inimene kosmoses ja Kuul	Kosmonautika	Katastroofid ekspeditsioonidel, kosmose kasutamine sõjalistel eesmärkidel
Side kogu maailmaga, andmete kättesaadavus, infovahetus, E-teenused	Arvutid ja internet	Arvutikuriteod
Uued materjalid	Bioloogia ja keemia	Inimese kloonimine

6.2.

Lugeda õigeks iga asjakohane näide koos põhjendusega.

7.

A. Einstein	Relatiivsusteooria avastaja
H. Ford	Autode konveierliini kasutuselevõtja
C. Chaplin	Filmilavastaja- näitleja
S. Dali	maalikunstnik
E. M. Remarque	kirjanik

8.

- 1) Elektrilised kodumasinad: tolmuimejad, külmkapid, pesumasinad, raadiod, televiisorid
- 2) varasemast rohkem tekkis vaba aega, seega saadi pöörata suuremat tähelepanu seltsi- ja ühiskondlikule elule jne

9.

Eluolu: uute elektriliste kodumasinade ja mehaaniliste tööriistade ilmumine

Muusika: džäss, muusikal

10.

- 1) tuumaenergia kasutuselevõtt
- 2) küberneetika kujunemine iseseisvaks teaduseks, kompuutrite loomine jne